

Giosue Carducci: *Ča Ira*

Prevedel in spremne besede napisal Ciril Zlobec

Skoraj pravilo je, da je po-
membne pesnike mogoče predstaviti
že z manjšim izborom, kajti njihov
svet je skladen in izraz osebnostno
razpoznaven. To se dogaja tudi s
poezijo Giosueja Carduccija, (1835—
1907), ki še zmerom suvereno ob-
vladuje italijansko liriko druge po-
lovice prejšnjega stoletja. Najstarejša
Carduccijeva ohranjena pesem je
sonet iz leta 1850, ko je bilo pesniku
komaj petnajst let, in razkriva zelo

visoko oblikovalno raven svojega avtorja. Vendar vrednost Carduccija je
v njegovi zreli liriki, ki mu je prinesla sloves pesnika vidca, barda, glasnika
časa in temeljnih narodovih teženj. Bil je to čas italijanskega preporoda,
političnih in vojaških bojov za združitev Italije. Giuseppe Mazzini je de-
javno utelešal liberalno republikansko idejo, Garibaldi jo je poskušal ure-
sničiti, Carducci je bil privrženec obeh, čeprav je na koncu klonil pred
realnostjo savojske monarhije. Nedvomno je prav to politično in nacionalno
vrenje najbolj navdihovalo pesnika. Vso zgodovino Italije, ne samo Italija-
nov, je videl v takšni luči, kot da je vseskozi napovedovala Mazzinijev
liberalizem in republikanstvo, zato tudi ne preseneča Carduccijevo srdito
nerazpoloženje do vseh oblik klerikalizma, ki ga je videl v Cerkvi, v inšti-
tuciji papeža in v doktrini krščanske ponižnosti, ki je po njegovem le
posebna oblika vladanja nad človekom in njegovo svobodno voljo. Zato
je, med drugim, zapel izzivalno himno Satanu, napadal papeža in duhovščino
ter slavil sleherno obliko herezije, ki mu je bila sinonim za človekovo
kljubovanje dogmi.

Ta strastna zavezanost svojemu času in njegovim idejam še danes
pesnika dviga v tiste lege, ko je mogoče in mikavno spet in spet razprav-
ljati o vrednosti in pomenu njegove poezije. To italijanska kritika tudi že
dolgo počne ne oziraje se na Nobelovo nagrado, ki jo je Carducci prejel
leta 1906, manj kot leto dni pred svojo smrtjo. Po Leopardiju, ki je bil
med »najmodernejšimi«
romantiki, je Carduccijeva poezija pomenila odk-
lon, kar je potrdil tudi ves poznejši razvoj: italijanska lirika dvajsetega sto-
letja, ki se zelo izrazito veže na Leopardijevo izkušnjo, je tako rekoč v
celoti obšla Carduccija, njegov lirski patos, politični angažma in njegovo
realistično fakturo pesmi. Vendar so vsi »obračuni«
s pesnikom ostali brez

uspeha. Carducci velja v Italiji, »kljub vsemu«, za najmarkantnejšo pesniško osebnost svojega časa. Velik uspeh politične poezije v novejšem času, zlasti velika odmevnost P. P. Pasolinija, je tako kritiko kot bralce vnovič opozoril, da je ob njej skoraj nemogoče ne pomisliti prav na Carduccija, ki je znal biti ironičen, satiričen, celo blasfemičen in predvsem poudarjeno političen.

Naravnost zgleden primer politične poezije je tudi cikel *Ça ira* (iz leta 1883), posvečen francoski revoluciji, ki jo je pesnik tudi sicer opeval in videl v njej zmago človekovega razuma, možnost svobode in demokracije. Goethejeve besede, ki jih beremo na koncu cikla kot neovrgljivo sentenco etične in zgodovinske moči meščanske revolucije, so tudi Carduccijev credo. Hkrati pa je ta cikel pesmi lep primer (poučen tudi za naš čas), kako je mogoče o revoluciji pisati apologetsko, ne da bi si zatiskali oči pred krutostmi, ki jih prinaša s sabo ali je prisiljena iti skozi. Ta cikel zgledno razkriva pesnikovo vero v idejo in prakso liberalizma (ki je bil, v prejšnjem stoletju, še ploden in napreden) in v svobodnjaški republikanski demokracizem.

(Carduccijev pesniški opus je zelo obsežen, zajema skoraj tisoč strani verzov, zbranih v zbirkah: *Juvenilia*, *Levia gravia*, *Satanu*, *Jambi* in *epode*, *Nove rime*, *Barbarske ode*, *Rime in ritmi*. Zanimivi so tudi Carduccijevi prozni spisi, zlasti zelo obsežna korespondenca, ki zbuja vse večjo pozornost in žanje priznanje tudi današnje kritike.)

Carducci Giosue

Ça ira

- I Veselo sonce na burgundske griče,
dolino Marne sred trgatve sije:
spočita zemlja spet po plugu kliče,
da novemu se zárodu odkrije.

Vendar nožiček jezno kot sekira
po grozdih seka; vse je kot krvavo:
orač v večerni zarji mrk ozira
po polju zapuščenem se v daljavo,

kot da bi vrgel kopje, zavihti
svoj bič nad mirno vprego, plug zagradi,
»V boj, Francija, v napad, naprej!« vpijoč.

Plug trde brazde reže škripajoč,
kadi se zemlja in večer temní
že od prikazni, ki jih vojna vabi.

II Težaški zemlji iz prsi so se vzeli,
k visokim ciljem zdaj se pno v orožju
ti vitezi, ki, modri, rdeči, beli,
za dom svoj rasli so v njegovem vznožju,

in ti, Kléber, nasršnenih obŕvi,
rjoveči lev, kjerkoli boj se vname;
in ti, skoz bitke svetla pot in prvi
v ponosu, Hoche, ti blisk mladosti same;

Désaix, ki le dolžnost pozna in pokloni
vso slavo drugim; in ob njem Murat,
viharni val, ki zruši se ob kroni;

čist, v svojem dvajsetem in sedmem letu
Marceau žareči smrti se preda,
kot bi prepustil se v objem dekletu.

III Iz Tuilerij, zaznamovanih z grehom,
ki vanje kralj je vsak dan farja klical,
a plemičem med sólzami in smehom
zbrbljala vse skrivnosti je kraljica,

v dušljiv, meglen večerni mrak neznanka,
ne mrka ne vesela v gibih, vznika,
vreteno se vrti ji brez prestanka
in preslica se strmih zvezd dotika.

In prede, prede, prede. Ob svečavi
visokih zvezd in lune vsak večer
le prede in nikoli se ne ustavi.

Brunswick pritiska in prinaša mir
z vešali. Zmanjkalo mu bo vrvi,
ker vse preveč upornih je ljudi.

IV Od vsepovsod prihajajo, nesreče
nesrečni sli. Longwy se več ne upira.
In množica ubežnikov se vleče,
pred Skupščino se trudna, prašna zbira.

»Premalo nas za brambo je ostalo:
na dva topova en mož — pa bi se bíli!
Laverгна iz strahu je v beg pognalo.
Granat nikjer. Kaj bi lahko storili?«

»Kaj? Padli!« skupščina jim odgovarja.
Molče odhajajo, ožgani obraz
jim zdaj od čudnih solz je razoran.

Usodna ura, odločitve čas,
s perutjo plat zvona povsod že udarja:
O ljudstvo Francije, na plan, na plan!

- V Poslušajte, meščani. Včeraj rano
Verdun odprl je kralju tujcu vrata.
Drhal prostaških žensk ga s cvetjem, vdano,
sprejela je, Artoisa pa kot brata.

Od lahkih, belih vin pijane, cesto
z ulanci spremenile so v plesišče.
Verdun, konfetarsko prostaško mesto,
naj smrt po tej sramoti te obišče!

A Beaurepaire življenje brez časti
zavrne; dušo, zadnji izziv, usodi,
nam in prihodnjim časom zapusti.

Naj med junake stare pot jo vodi,
še nerojeno ljudstvo kliče nam:
»O ljudstvo Francije, na plan, na plan!«

- VI Nad Mestno hišo se zastava vije.
»Nazaj!« ljubezni in soncu ukazuje;
topovski strel, tišina ga prekrije,
spet strel, tišina, strel, da vse ga čuje.

Ljudje so kakor sohe, sli zdaj mimo
več ne hite, v en sam zbor vse se zliva
in ista misel v vseh je skrita: »Umrimo,
da domovina bi ostala živa.«

Pred strašnega Dantona v mimohodu
tišče srdite ženske bose otroke,
edino njih orožje je zdaj srd.

Marat že vidi trume na pohodu,
bodala svetla jim potiska v rôke,
za njimi vlečeta se kri in smrt.

- VII Na duše lega in vse bolj jih muči
druidsko kruta, žalostna vizija:
iz avignonskih stolpov v strašni luči
se besa kalnega vihar izvija.

O albižanske žrtve, hugenoti,
ki v smrt so potegnili vas iz spanja,
zdaj vaša kri kipi, zdaj zdaj poloti
se src pijana sla uničevanja.

Povsod le smrt, sodišče grozovito,
o strašna senca nad podobo časa!
Si ti zdaj, Francija, o svetlolasa

dekle, ki v prid očetu, ko vse upe
je zgubil, svojcev kri si s čudovito
obvladanostjo pila iz polne kupe?

- VIII Pod rodnimi savojskimi gorámi
ječijo reke, vetrc tih šepeče.
Tu jeklo poje, bes povsod se drami:
gospa Lamballe v temi abbayske ječe.

Telo, s še lepo zlatolaso glavo,
je sredi ulice ležalo golo,
nekdo še toplemu z rokó krvavo
razkreči nôge, oskruni ga oholo.

»Kako si nežna, bela in vsa fina!
Kot lilija tvoj vrat je, dolg, droban,
rdeč nagelj usteca. No, daj no, pridi,

te tvoje lepe oči, morjá sinjina,
zdaj z nami k Templju! Naj kraljica vidi,
kako ji smrt gre voščit dober dan.«

- IX Noben francoski kralj ni, ko je vstajal,
uzrl pred sabo takšnega krdela,
kot da sam mračni stolp se je zamájal,
zdel nočna ptica, v poldan zablodela.

Prav tu kralj Lepi Filip svojo rôko
je na ves srednji vek trdo položil,
tu zadnjega Capeta bo, globoko
iz časa, zadnji templjar zdaj obtožil.

Sprevod pomika se rjoveč, pojoč:
na sablji nabodeno glavo nekdo nosi,
z njo v okno buta. Kralj molče se sklanja

skoz okna žalostnega domovanja,
Boga, ko vidi ljudsko jezo, prosi
usmiljenja za šentjernejsko noč.

- X Je torej v svojem grobu od topotanja
barbarskih konj Bayard spet dvignil glavo?
Je mar na orleanskem polju Ivana
že spet razvila uporniško zastavo?

Kdo z Haute-Saône, z Garda kdo prihaja
pojoč v doline, ki slabo jih brani
podrto drevje? Nova galska vstaja?
Vercingetoriks in njegovi izbrani?

Ne, Dumouriez, vohun, v srce prikliče
Condéjev genij: blisne mu v očeh:
pred njim razgrnjena vojaška karta.

Z rokó na daljne, nepoznane griče
pokaže: »Glejte,« krikne, »nova Šparta,
Termopile tu na francoskih tleh!«

- XI Na vrhu argónskih gričev odmotava
se hladno jutro iz meglè in mraka.
Valmyjski stari mlin, na njem zastava
zaman na sonce in veter mokra čaka.

Stoj, beli mlinar, vélika dejanja,
današnji boj, nam meljejo usodo,
ta mestna, bosa vojska zdaj poganja
kolo prihodnosti s krvjo, ne z vòdo.

»Za domovino!« Kellerman zarjove
in med topovi z golo sabljo leta,
krog njega sanskiloti, hrabra četa.

Topove marseljeza preletí
in širi se, arhangel novih dni,
čez tihe argónske griče in gozdove.

- XII Naprej sinovi domovine, vdani
sozvočju pesmi in bojnega hrumenja,
dan slave svoja krila zdaj nad vami
razgrinja: ples poguma se začinja.

Domov se vrača, a strahu in zmede
se pruski kralj do doma ne odkriža,
in emigrante podle iz zasede
moriyo mráz in lakota in griža.

Kot v jezeru v globokem blatu odseva
škrlatna zarja, gríčevje v smehljaju
večera v tiho slavo se odeva.

Iz temne gruče Goethe se prerine
in pravi: »Tu bo svet poslej, v tem kraju,
iskal začetek nove zgodovine.«

Pojasnila

SONET II: *Kléber* (1753—1800), *Désaix* (1768—1800), *Murat* (1767—1815), *Marceau* (1769—96), znameniti vojskovodje, zmagovalci odločilnih bitk med revolucijo in proti intervencijskim avstrijskim in pruskim četam; Murat je bil poleg drugega Napoleonov adjutant, pozneje neapeljski kralj. Ko je ob razpadu cesarstva tudi sam

izgubil kraljestvo in se je hotel, kot Napoleon, vrniti na prestol, so ga nasprotniki zajeli in ustrelili (sla po kraljevski kroni je bila zanj usodna).

SONET III: *Brunswick*, pruski general.

SONET IV: *Longwy*, trdnjava, ki je revolucionarna vojska ni zmogla braniti in je padla 26. avgusta 1792. Med prvimi jo je zapustil prav njen poveljnik *Lavergne*.

SONET V: *Verdun*, mesto, vredno prezira, ker so rojalistični oficirji v njem odprli vrata sovražniku. *Tujcu kralju*, pruskemu kralju F. Wilhelmu II; *Artois*, brat kralja Ludvika XVI; *konfatarsko mesto* — znan po tem, ker so v njem izdelovali konfete; *Beaurepaire*, poveljnik verdunske trdnjave, ki je raje padel, kot bi se bil predal sovražniku.

SONET VI: *Danton* (1759—94), eden najvplivnejših voditeljev revolucije, ki pa ga je njegov nasprotnik Robespierre poslal pod giljotino. *Marat* (1743—93), ognjevit publicist, strasten propagator idej revolucije in eden njenih najradikalnejših voditeljev. Umorila ga je *Charlotte Corday*.

SONET VII: *O albižanske žrtve*, mišljen je pokol Albižanov, ki so ga zakrivilo križarji (1209—29); *hugenoti*, kalvinovci, ki jih je še posebej preganjala Katarina Medičejska in so tudi bili žrtve strahovitega pokola, znanega pod imenom šentjernejska noč (24. avgusta 1572). *Dekle, ki v prid očetu* . . . da bi grofična De Sombreuil rešila svojega očeta, ki ga je zaprla revolucionarna vojska, je pila iz čaše človeško kri; kronistična anekdota, ki jo je Carducci povzdignil v prispodobo revolucionarne Francije.

SONET IX: *je na ves srednji vek trdo položil* . . . Filip Lepi (1268—1314) je obtožil templarje krivoverstva, razgnal njihov mogočni red in zasegel njihova velikanska bogastva ter tako utrdil laično oblast v Franciji. *Zadnji Capet*, francoski kralj Ludvik XVI, ki ga je revolucija vrgla s prestola in obglavila. *Zadnji templar* — Jakob Morlay, naj bi bil, preden so ga usmrtili, napovedal kazen, ki bo nekoč zadela Capetove naslednike.

SONET X: Bayard, grof Pierre Terrail (1473—1524), znamenit vojskovodja svojega časa *Ivana* — Devica orléanska. *Vercingetorix*, galski junak, ki je vodil upor proti Cezarjevi vojski. *Dumouriez*, *vohun* (1739—1823, zmagovalec nad Prusi pri Valmyju in Jemmapesu (1792), »vohun«, ker je imel tudi skrivne, diplomatske zadolžitve, vreden dedič duha princa Condéja (1621—86), ki je komaj enaindvajset let star premagal Špance pri Rocroiju (1643).

SONET XI: *Valmyjski stari mlin* — odločilna bitka med četami francoske revolucije in intervencijsko avstrijsko-prusko vojsko (20. septembra 1792). *Kellerman*, francoski general.

SONET XII: *Naprej, sinovi domovine* — začetek marseljeze. *Goethe*, med premaganimi pruskimi četami je bil tudi veliki nemški pesnik, ki je dojel prelomni pomen bitke pri Valmyju in jo ocenil z besedami: »Na tem kraju in na ta dan se začenja nova doba v zgodovini sveta.«